

Modern makroteori och ekonomisk politik

Det senaste decenniet har onekligen varit omvälvande för beslutsfattare inom den ekonomiska politiken. De har konfronterats med "helt nya" problem som världsomspännande inflation, rekordhög arbetslöshet, upprepede oljeprischocker och en internationell skuldcris, för att bara nämna några exempel. Parallellt med, och delvis på grund av, denna utveckling har den makroekonomiska forskningen sökt sig nya vägar, bort från den enkla keynesianska teori som var förhärskande under 50- och 60-talen. Två olika utvecklingslinjer kan urskiljas.

Den ena, som framför allt förknippas med den "nyklassiska" skolan, har vunnit stor uppmärksamhet också i den allmänna debatten. Kännetecknande för denna skola är för det första, att hushåll och företag förutsätts ha rationella förväntningar. Detta innebär grovt uttryckt, att hushåll och företag på ett optimalt sätt utnyttjar all tillgänglig information om ekonomins struktur och funktionssätt. Ett andra centralt antagande är, att alla priser och löner i ekonomin är fullständigt rörliga. Därigenom är alla marknader alltid i jämvikt. Obalansfenomen som ofrivillig arbetslöshet till följd av otillräcklig efterfrågan är i princip okända begrepp i denna modellvärld.

Den andra och i den allmänna debatten rätt okända skolan har försökt vidareutveckla snarare än förkasta den keynesianska modellen. Karakteristiskt för denna "nykeynesianska" skola är att vissa, men inte nödvän-

digttvis alla, priser/löner tänks vara trögörliga på kort sikt. Förändringar i marknadsläget påverkar i första hand orderböcker, leveranstider, lager, övertidsuttag etc. Förändringar i relativpriserna sker i många fall endast successivt och över en längre tidsperiod. Däremot antar företrädare för den nykeynesianska skolan numera ofta att aktörerna i ekonomin har rationella förväntningar.

En av de centrala hypoteser som den nyklassiska skolan genererat är, att förutsedd efterfrågepåverkande ekonomisk politik inte har några reala effekter på ekonomin utan bara påverkar nominella storheter som prisnivån och den nominella lönenivån.

I nykeynesianska modeller däremot har finans- och penningpolitik i allmänhet reala effekter, dvs påverkar i regel aggregerad produktion och sysselsättning. I sådana modeller tenderar dessutom rationella förväntningar snarast att förstärka effekterna av ekonomisk politik. Den fundamentala skillnaden i slutsatser om politikens effekter beror på olika antaganden om prisanpassningarnas hastighet.

Det är dock inte så att nykeynesianska modeller utan vidare kan användas för att motivera en expansiv ekonomisk politik. Beträkta t ex en icke produktivitetstingad höjning av den allmänna lönenivån. I en liten öppen ekonomi, typ den svenska, medför en höjning av den inhemska lönenivån, att produktion och sysselsättning i den konkurrensutsatta sektorn minskar. Orsaken är att världs-

marknadspriserna inte direkt påverkas av den inhemska lönenivån. Därigenom försämras kostnadsläget och företagen tappar marknadsandelar.

Även den skyddade sektorns produktion och sysselsättning faller (netto) till följd av en allmän nominallönehöjning. Givet keynesiansk eller efterfrågebettingad arbetslöshet får vi en process av det slag som i läroböckerna förknippas med en skärpning av finanspolitiken. Den initiella och dämpande effekt på den aggregerade efterfrågan, som följer av den konkurrensutsatta sektorns tillbakagång, förstärks helt enkelt av en vanlig multiplikatorprocess i den skyddade sektorn.

Reservationerna ovan kontrasterar mot den i den allmänna debatten ofta framförda uppfattningen, att höjda löner stimulerar den totala efterfrågan. Ett sådant utfall kan man i nykeynesianska modeller möjligen uppnå för en sluten ekonomi. I en liten öppen ekonomi med arbetslöshet har nominallönehöjningar däremot i regel en kontraktiv verkan.

Effekterna av finanspolitik i nykeynesianska modeller är mer positiva, åtminstone om man ser till verkningarna på den interna balansen. Efterfrågestimulerande åtgärder, som riktas mot den skyddade sektorn, pressar upp produktion och sysselsättning i denna sektor. Däremot har en expansiv finanspolitik ingen direkt effekt på den konkurrensutsatta sektorns aktivitetsnivå, vilken kan sägas vara

världsmarknadsbestämd, under förutsättning att den efterfrågestimulerande politiken inte leder till krav på höjda löner. Höjda löner motverkar den positiva effekten i den skyddade sektorn och pressar tillbaka den konkurrensutsatta sektorn.

Under alla omständigheter är problemet med en efterfrågestimulerande politik, att en del av den nya efterfrågan riktas mot utlandet, d v s bytesbalansen försämras normalt. I en situation med underskott i betalningsbalansen framstår därför finanspolitik som ett tveeggat vapen i nykeynesianska makromodeller.

Sammanfattningsvis illustrerar de här redovisade tankegångarna att det inte är helt problemfritt att bedriva en expansiv ekonomisk politik, inte ens om nykeynesianska makromodeller skulle ge den bästa beskrivningen av ekonomin. Problemen blir naturligtvis inte mindre om bara vissa löner och priser är trögrörliga: I så fall blir troligen vissa marknader (och/eller regioner) överhettade, medan andra stagnerar. En generell och expansiv ekonomisk politik kan då leda till förvärrade obalanser i ekonomin. En selektiv politik framstår då som ett möjligt alternativ. Problemet är, att en sådan politik kräver en detaljerad kunskap om de enskilda sektorernas/marknadernas funktionssätt, en kunskap som knappast är tillgänglig i någon reellt existerande ekonomi.

Per-Olof Johansson